

KANCELARIA SENATU

BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

BKS/DPK-134/28140/13 JK

Warszawa, dnia 31 października 2013 r.

Nr 28140	Data wpływu 11 września 2013 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 22 października 2013 r.

**REPRESJONOWANI ZA DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ
NIEPODLEGŁEGO BYTU PAŃSTWA POLSKIEGO**

TEMAT

WETERANI OPOZYCJI ANTYKOMUNISTYCZNEJ

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja zbiorowa

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Internowanych i Represjonowanych z siedzibą w Siedlcach, reprezentowane przez przewodniczącego Janusza Olewińskiego i członka zarządu Ryszarda Piekarta.

Petycja popierana jest przez liczne organizacje osób represjonowanych w PRL, których przedstawiciele podpisali się pod petycją.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą w celu uchwalenia ustawy o statusie Weterana Opozycji Antykomunistycznej i Korpusie Weterana Opozycji Antykomunistycznej wobec dyktatury komunistycznej PRL w latach 1971–1989.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Autorzy petycji uzasadniają swój projekt koniecznością nowego, precyzyjnego „określenia statusu osób, które czynnie przyczyniły się do uzyskania przez Polskę wolności i niepodległości oraz uzyskania swobód obywatelskich i praw człowieka”. Przyjęcie nowej ustawy opartej na wniesionym projekcie będzie m.in. wykonaniem art. 19 Konstytucji RP, który nakazuje państwu specjalne traktowanie takich osób – zapewniające im godny poziom życia oraz opiekę państwa. Osoby, które przyczyniły się do odzyskania niepodległości Państwa Polskiego, zasłużyły sobie na satysfakcję moralną i rekompensatę materialną, której nie zaznały przez minione ćwierćwiecze. Autorzy petycji postulują, by nowa ustawa weszła w życie 1 stycznia 2014 r.

W załączeniu do petycji przekazano projekt ustawy wraz z uzasadnieniem, projekt ten przygotowany został przez osoby represjonowane w PRL. W projekcie stwierdzono, że osoba ubiegająca się o status Weterana powinna mieć nieposzlakowaną opinię i prowadzić działalność polityczną przeciw komunistycznej dyktaturze nieprzerwanie przez co najmniej 12 miesięcy, w kraju lub na emigracji. Jeżeli z wymienionych powodów osoba musiała się ukrywać lub była internowana, aresztowana, więziona, wyrzucona z pracy, szkoły lub uczelni, została pobita lub zamordowana, utraciła mienie czy została zmuszona do opuszczenia Polski – może korzystać z dobrodziejstw ustawy. Działalność ta powinna zostać potwierdzona rekomendacją stowarzyszenia zrzeszającego poszkodowanych lub działaczy opozycji demokratycznej.

W projekcie proponuje się m.in. aby Korpus Weterana Opozycji składał się z osób posiadających status Weterana. Prezes Instytutu Pamięci Narodowej (IPN) dla każdego z nich powinien wystąpić do Prezydenta RP o nadanie Krzyża Wolności i Solidarności.

Ponadto autorzy petycji domagają się dla Weteranów przywilejów w opiece zdrowotnej, emerytalno-rentowej i finansowych zadośćuczynień oraz ulg.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) stanowi: Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2); specjalną opieką otacza weteranów walk o niepodległość (art. 19). Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych (art. 30). Każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania (art. 41). Zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu (art. 43).

Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956–1989 (Dz. U. Nr 91, poz. 741 ze zm.) reguluje zasady zadośćuczynienia członkom rodzin osób, które na skutek działań wojska, milicji i innych organów aparatu bezpieczeństwa poniosły śmierć w związku z wystąpieniami wolnościowymi na rzecz odzyskania przez Państwo Polskie suwerenności, niepodległości oraz respektowania praw człowieka i obywatela. Do wystąpień wolnościowych zaliczono wydarzenia z czerwca 1956 r. w Poznaniu, z października 1957 r. w Warszawie, z grudnia 1970 r. na Wybrzeżu (w Elblągu, Gdańsku, Gdyni i Szczecinie), z czerwca 1976 r. w Radomiu, w okresie stanu wojennego od 13 grudnia 1981 r. do 22 lipca 1983 r. oraz w trakcie tłumienia manifestacji lub strajków w latach 1983–1989 (art. 1).

Świadczenia przyznaje się na wniosek rodziny, złożony do Kierownika Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych (UKiOR) w terminie 10 lat od wejścia w życie ustawy (art. 5). Każdemu członkowi rodziny (małżonek, dzieci, rodzice) przysługuje świadczenie w wysokości 50 tys. zł. Prawo do świadczenia pieniężnego należy do spadku po osobie uprawnionej (art. 3). Świadczenie to nie przysługuje jedynie członkom rodzin, którym Prezes Rady Ministrów przyznał płatną jednorazowo rentę socjalną z tytułu śmierci bliskiej osoby w opisanych powyżej okolicznościach (art. 11).

Ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm.) uznaje za nieważne orzeczenia wydane przez polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub przez organy pozasądowe w okresie od rozpoczęcia ich działalności na ziemiach polskich, począwszy od 1 stycznia 1944 r. do

31 grudnia 1989 r., jeżeli czyn zarzucony lub przypisany był związany m.in. z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo orzeczenie wydano z powodu takiej działalności oraz za opór przeciwko kolektywizacji wsi i obowiązkowym dostawom (art. 1 ust. 1). Stwierdzeniu nieważności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie (art. 4) wykonanie kary, zastosowanie amnestii lub abolicji, zatarcie skazania, akt łaski, zadośćuczynienie, śmierć osoby represjonowanej, której orzeczenie dotyczy, zawieszenie postępowania lub jego umorzenie z innych powodów niż te, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego.

Osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców (art. 8 ust. 1). Odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z orzeczeń albo decyzji nie są określone kwotowo (wcześniej nie mogły łącznie przekroczyć 25 tys. zł) i mogą być przyznane wyłącznie w oparciu o jeden tytuł. Poza odszkodowaniem i zadośćuczynieniem sąd może zasądzić od Skarbu Państwa pokrycie całości lub części kosztów symbolicznego upamiętnienia osoby niesłusznie represjonowanej, jeżeli jej śmierć była skutkiem wykonania orzeczenia uznanego za nieważne (art. 9). W przypadku stwierdzenia nieważności orzeczenia, osobie uprawnionej zwraca się mienie, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono na rzecz Skarbu Państwa, oraz przedmioty zatrzymane w toku postępowania, jeżeli znajdują się one w posiadaniu państwowej jednostki organizacyjnej, a w razie niemożności zwrotu – ich równowartość wypłaca się ze środków Funduszu Reprywatyzacji (art. 10 ust. 1). Roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie przedawniają się. Przepis ten ma zastosowanie także wobec osób pozbawionych życia albo wolności przez organy, o których mowa w art. 1 ust. 1, bez przeprowadzenia zakończonego orzeczeniem postępowania (art. 11 ust. 2).

Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2012 r. poz. 400) stwierdza, że kombatantom oraz ofiarom represji należy jest głęboki szacunek oraz szczególna troska i opieka ze strony państwa i organizacji społecznych. Kombatantami są osoby, które brały udział w wojnach, działaniach zbrojnych i powstaniach narodowych, wchodząc w skład formacji wojskowych lub organizacji walczących o suwerenność

i niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1). Za działalność równorzędną uznaje się działalność wymienioną w art. 2–4 ustawy, prowadzoną w okresie od 1914 do 1970 r.

Uprawnienia określone przez ustawę o kombatantach to: uprawnienia pracownicze, emerytalne, prawo do wcześniejszego przejścia na emeryturę, dodatek kombatancki, pierwszeństwo do środowiskowej opieki socjalnej i w domach opieki społecznej, ulga na przejazdy komunikacją publiczną, dodatek kompensacyjny, ryczałt energetyczny, świadczenie w wysokości dodatku kombatanckiego, przyznawana w drodze wyjątku emerytura lub renta. Kombatantom znajdującym się w trudnych warunkach materialnych oraz w związku ze zdarzeniami losowymi może być przyznana doraźna lub okresowa pomoc pieniężna. Natomiast kombatantom będącym inwalidami wojennymi lub wojskowymi przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin.

PRACE LEGISLACYJNE:

Senacki projekt ustawy o pomocy dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych (druk senacki nr 449 z 20 września 2013 r.) ma zagwarantować pomoc działaczom opozycji demokratycznej i osobom represjonowanym z powodów politycznych w okresie od 1 stycznia 1957 r. do 4 czerwca 1989 r., znajdującym się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej, jak również wdowom i wdowcom po działaczach opozycji lub osobach represjonowanych z powodów politycznych (art. 1). Proponuje się precyzyjną definicję „działacza opozycji” i „osoby represjonowanej” z powodów politycznych (art. 2 i 3). Kierownik UKiOR będzie stwierdzał, czy ubiegający się o status „działacza opozycji” lub „osoby represjonowanej” spełnia wymagane warunki (art. 5). Przyznanie pomocy będzie możliwe po uzyskaniu przez zainteresowanego tego statusu oraz po spełnieniu kryterium dochodowego (art. 7). Projekt przewiduje dwie formy wsparcia – świadczenie specjalne w wysokości najniższej emerytury i jednorazową pomoc finansową przyznawaną w wypadkach losowych w wysokości połowy najniższej emerytury.

W przypadkach szczególnych wynikających ze zdarzeń losowych, przewiduje się pomoc pieniężną do 300% najniższej emerytury m.in. na pokrycie kosztów sprzętu rehabilitacyjnego czy zakupu wózka inwalidzkiego lub innej pomocy. Pomoc pieniężna może być przyznawana nie częściej niż raz na 12 miesięcy (art. 8). Do przyznania świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej będą stosowane przepisy ustawy o pomocy społecznej, zaś postępowanie będzie się toczyć na podstawie przepisów Kpa.

Zadania z zakresu przyznania i wypłaty świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej będą zadaniami zleconym z zakresu administracji rządowej, na ich realizację gmina otrzyma dotację celową z budżetu państwa (art. 11 i 12).

W ustawie przewiduje się, że świadczenie specjalne i pomoc pieniężna będą zwolnione z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz nie będą wliczane do dochodu przy korzystaniu z ustawy o pomocy społecznej. Projekt pozwala również na pomniejszenie o kwoty obu świadczeń kryterium dochodowego, uzasadniającego przyznanie dodatku mieszkaniowego na podstawie ustawy o dodatkach mieszkaniowych. Jednak w ustawie o świadczeniach rodzinnych będą one traktowane jak dochód.

Osobom uprawnionym do pomocy pieniężnej z omawianej ustawy, jak i z ustawy o kombatantach – pozostawia się wybór, z których przepisów chcą skorzystać (art. 10).

W uzasadnieniu do ustawy podkreślono, że świadczenie specjalne ma spełniać rolę świadczenia rentowego o charakterze stałym, a pomoc pieniężna powinna być przyznawana incydentalnie, w przypadkach szczególnych. Według szacunków Stowarzyszenia Wolnego Słowa – osób kwalifikujących się do świadczenia specjalnego może być ok. 2 tys., wydatki rocznie szacuje się na ok. 20,5 mln zł., a wraz z jednorazowym świadczeniem 26 mln zł. Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) z kolei przewiduje, że działacze opozycji demokratycznej może być ok. 590 tys., a osób represjonowanych 209 tys. – uprawnionych do świadczeń może być między 114 a 342 tys. osób. Natomiast IPN formułuje opinię, że beneficjentami ustawy będzie nie więcej niż 10 tys. osób, a skorzysta z niej 2 do 5 tys. osób.

Proponuje się, by ustawa weszła w życie z dniem 1 stycznia 2014 r.

Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (druk senacki nr 135) został wniesiony przez Komisję Ustawodawczą. Projekt ten dostosowuje system prawa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 stycznia 2012 r. (sygn. akt P 19/10), stwierdzającego niekonstytucyjność art. 22 ust. 4. przedmiotowej ustawy. Projekt zmierza do wyeliminowania z ustawy przesłanki formalnej w postaci dochowania terminu złożenia wniosku w przypadku wydawania decyzji potwierdzającej działalność uważaną za kombatancką bądź za równorzędną z działalnością kombatancką (proponuje się uchylenie art. 22 ust. 4). Wnioski będą więc rozpatrywane wyłącznie pod kątem spełniania przez wnioskodawcę przesłanek pozytywnych oraz braku po jego stronie przesłanek negatywnych. Szacuje się, że liczba beneficjentów wprowadzonej zmiany nie będzie większa niż 30 osób (miesięczne świadczenie kombatanckie wynosi średnio 382,68 zł).

Projekt wpłynął do Sejmu 6 sierpnia 2012 r. (druk sejmowy nr 677) i został skierowany do I czytania do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny oraz Komisji Obrony Narodowej. Pozytywne stanowisko rządu o projekcie wpłynęło do Sejmu 28 lutego 2013 r.

Poselski projekt ustawy o Korpusie Weteranów Walk o Niepodległość RP (druk sejmowy nr 1099) ma na celu uhonorowanie i objęcie opieką osób najbardziej zasłużonych. Przewiduje się utworzenie Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość RP, nad którym patronat obejmie Prezydent RP. Status Weterana będzie nadawał Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego decyzją administracyjną, a kombatantom – Kierownik UKiOR. Proponowane uprawnienia dla weteranów to m.in. waloryzowany corocznie dodatek weterana w kwocie 200 zł miesięcznie oraz zasiłek pogrzebowy – 400% przeciętnego wynagrodzenia w dniu śmierci weterana. Przewiduje się też korzystanie ze świadczeń opieki zdrowotnej poza kolejnością, bezpłatne zaopatrzenie w niektóre leki i przedmioty ortopedyczne.

Projekt wpłynął do Sejmu 7 grudnia 2012 r. i został skierowany do I czytania na posiedzeniu Sejmu. Na 35. posiedzeniu Sejmu 8 marca 2013 r. został przez Izbę odrzucony wniosek o odrzucenie projektu w I czytaniu. Projekt skierowano do Komisji Obrony Narodowej oraz Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Negatywne stanowisko rządu o projekcie wpłynęło do Sejmu 16 maja 2013 r. Dotyczy ono braku precyzji proponowanych rozwiązań oraz ich finansowych skutków.

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1417) przewiduje utworzenie Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość RP, w jego skład będą wchodzić osoby, które uzyskały (lub w przyszłości uzyskają) – na podstawie ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach – uprawnienia kombatanckie z tytułu zbrojnej walki o niepodległość Państwa Polskiego. W Polsce żyje obecnie około 90 tys. osób, które wejdą do Korpusu. Przewiduje się utworzenie w UKiOR kompletnej bazy wszystkich kombatantów, inwalidów wojennych i ofiar represji. Obecnie informacje te są rozproszone w różnych instytucjach państwowych.

Projekt wpłynął do Sejmu 27 maja 2013 r., jego I czytanie odbyło się 19 czerwca 2013 r. na 44. posiedzeniu Sejmu, następnie skierowano go do Komisji Obrony Narodowej oraz Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Na posiedzeniu 11 lipca 2013 r. Komisje podjęły uchwałę o wspólnym rozpatrywaniu druków sejmowych nr 677, 1099 i 1417. Ukonstytuowała się podkomisja do rozpatrywania tych projektów. Po wysłuchaniu opinii ekspertów i dyskusji, 24 września 2013 r. wybrano, jako projekt bazowy druk nr 1417.

INFORMACJE DODTKOWE:

W związku z pracami nad projektem ustawy o wsparciu finansowym dla żyjących w nędzy dawnych działaczy opozycji antykomunistycznej (druk senacki nr 449), na zlecenie Senatu RP wiosną 2013 r. CBOS przeprowadził badania nad zaangażowaniem Polaków w działalność opozycyjną w czasach PRL. Autorzy projektu zakładali, że takich osób jest 10–20 tys., z badań CBOS wynika, że może ich być nawet 230 tys.

Na stronie internetowej Stowarzyszenia Interesu Społecznego poinformowano, że 2 sierpnia 2013 r. powstała nowa organizacja – Stowarzyszenie Walczących o Niepodległość 1956–89, zrzeszające byłych działaczy organizacji podziemnych walczących o niepodległość. Celem Stowarzyszenia jest obrona praw i interesów represjonowanych przez władze PRL oraz działaczy niepodległościowych. Prezesem Stowarzyszenia został dr Daniel Alain Korona, który w latach 80. był m.in. współpracownikiem działu zagranicznego NSZZ "Solidarność" Regionu Mazowsze.

Stowarzyszenie nie domaga się specjalnych przywilejów dla weteranów opozycji antykomunistycznej – proponuje uznanie ich za kombatantów, zapowiada złożenie projektu ustawy o zmianie ustawy o kombatantach. Stowarzyszenie zakłada, że projekt nie będzie generował dodatkowych funduszy – rocznie ubywa ok. 15 tys. kombatantów i osób represjonowanych, a maksymalnie kilkanaście tysięcy osób spośród byłych działaczy mogłoby uzyskać status kombatanta.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

W Senacie w sierpniu i wrześniu 2013 r. odbyły się spotkania wicemarszałka Senatu Stanisława Karczewskiego i senatora Mieczysława Gila z autorami projektu ustawy o Weteranach Opozycji Antykomunistycznej i Korpusie Weterana Opozycji Antykomunistycznej wobec dyktatury komunistycznej PRL w latach 1971–1989. Zebrani postanowili uczestniczyć w pracach nad powyższym projektem.

REKOMENDACJE BIURA:

Autorzy petycji w obszernym wstępie do proponowanej ustawy o statusie Weterana Opozycji Antykomunistycznej i Korpusie Weterana Opozycji Antykomunistycznej wobec dyktatury komunistycznej PRL w latach 1971–1989 stwierdzają z goryczą, że „nadszedł czas spóźnionego naprawienia krzywd”. Wprawdzie wielu weteranów walki o wolną Polskę już nie żyje, ale wielu pozostawionych samym sobie „żyje w zapomnieniu, biedzie i chorobie”. Potrzebują „stabilności i materialnej niezależności”.

Autorzy petycji w pierwszym artykule projektu zaznaczają, że status Weterana Opozycji Antykomunistycznej nie może być przyznany jedynie za przynależność do organizacji jawnych lub opozycyjnych. Ubiegający się o ten status powinni wykazać się nieposzlakowaną opinią i prowadzoną przez co najmniej 12 miesięcy, w kraju lub na emigracji, działalnością polityczną przeciw dyktaturze, okupioną konsekwencjami opisanymi w projekcie, których skutki rzutują na dzisiejszą sytuację życiową tych osób.

W opinii Biura osoby, które przyczyniły się do odzyskania niepodległego i demokratycznego państwa zasługują na szczególną opiekę i rekompensatę zarówno moralną, jak i finansową. Zwłaszcza Ci, których walka o wolność pozbawiła możliwości kształcenia się, pracy, kontynuowania kariery zawodowej, doprowadziła do inwalidztwa lub choroby a dziś cierpią niedostatek – powinni móc liczyć na realną pomoc. Oddanie im należnej sprawiedliwości jest obowiązkiem Narodu i Państwa. Dlatego Biuro wyraża opinię, że przy pracach nad znajdującymi się w parlamencie, przytoczonymi powyżej projektami ustaw o podobnej tematyce, należy uwzględnić nadesłany przez autorów petycji projekt ustawy i rozważyć możliwość wspólnego wypracowania nowych regulacji.

OPRACOWAŁA:

Jolanta Krynicka

DYREKTOR:

Anna Pomianowska-Bąk